

väkke, kus ta oma aususe, kohusetruuduse ja julguse tõttu teenistusredelil kiiresti tõusis. Türgi sõja ajal sattus B. 1738. a. türklaste kätte vangi ja müüdi orjaks. Prantsuse saadiku Villeneuve'i poolt välja ostetud, põgenes ta Venemaale tagasi ja tõi Konstantinoopolis tema kätte sattunud türklaste järgmise aasta sõjaplaani Vene vastu kaasa, millise teo eest ta kindralmajoriks ülendati. 40-dail aa. viibis B. oma väeosadega 4 a. Liivimaal. 1752. a. ülendati B. kindralleitnandiks ja 1756. a. kindral-en-chefiks. 7-a. sõjas sai B. väga raskesti mitmest kohast haavata ja pääsis Zorndorfi lahingus 1758. a. ainult õnneliku juhuse läbi surmast. Tasuks kinkis keisrinna Elisabet talle Liivimaal Smilteni mõisa pärandataavaks omanduseks ja Penau mõisa Kuramaal eluaegseks valdamiseks. Kui Pee-ter III a. 1762 B. määras vägede ülemjuhatajaks Taani vastu, keeldus B., kes Vene-Taani sõda heaks ei kiitnud, seda kohta vastu võtmast. Esimeses vihas otsustas keiser B. maalt välja saata, kuid andis talle siiski armu ja määras ta Liivimaa kindralkuberneriks arvates 1. III 1762. Varssi troonile saanud Katariina II hindas B. töökust, kohusetruudust ja erakordset ausust niivõrra kõrgesti, et ta temast ka siis ei tahtnud lahkuda, kui B. hiljemini palus ametist vabastamist oma kõrge vanaduse tõttu. Kuni oma elu lõpuni 18. IX 1791 püsis B. oma ametis Liivimaa ja 1775. a.-st peale, mil Eestimaa ühendati Liivimaaga üheks kindralkubernerikonnaks, ka Eestimaa kindralkubernerina. Katariina II täielise usalduse osalisena ja kõigi tema ettekirjutuste täpsa täitjana juhtis B. ligi 30 a. Liivimaa asju. Üldiselt oma toiminguis õiglane ja erapooletu, hoolitses B. siiski valvsa silmaga oma autoriteedi eest, ei kannatanud vasturääkimist ja nõudis ka administratiivasjus samasugust tingimatut subordinatsiooni, millega ta oli harjunud sõjaväes, karistades valjusti iga sõnakuulmatuse eest. Eriti isemeelseks, valjuks ja tujukaks muutus B. oma viimseil eluaastail, mil ta mõju keskvalitsuse juures niivõrra vähenes, et senat mitmed tema ettepanekud tagasi lükkas ja mõned määrused tühistas. Katariina II soovil, kes 1764. a. Liivimaal reisides oli tundma õppinud Liivi talupoegade armetut seisukorda, esitas B. Liivi maapäevale 1765. a. 11 propositiooni, milledest 3. ja 7. käsitlesid talurahva õigusliku ja tulundusliku seisukorra parandamist. Teravil sõnul arvustades aadli senist tegevust leidis B., et talupojad igasuguse omandusõiguse puudumise, määratu raskete orjuse ning koormuste ja halastamatult valjude karistuste pärast kaotanud tuju tööks ja omandamiseks. Et otse võimatuks muutunud seisukorda parandada, pani B. ette: 1) anda talupojale õigus oma vallasvara, eriti selle

osa peale, mis ta ise oma tööga omandanud, 2) normida orjused ja koormused, kooskõlastades nad talupoja maksujõuga ja tema käes oleva maa suurusega, 3) panna õiglased piirid kodukari-õiguse tarvitamisele, 4) piirata inimeste müümist, ära keelates neid maalt välja müüa ja perekondi lahutada. Et Vene valitsus seni aastakümnete jooksul oli tunnustanud olevat seisukorda kõigi selle väärnäh-tustega, tulid B. ettepanekud aadlile täiesti ootamata ega leidnud peale parun Schoultzi Ascheradenist (vt.) ühtki toetajat. Oma kirjalikus vastuses B.-le rõhutas rüütelkond, et talupojad on orjad rooma õiguse mõttes, kel-ledeks nad maavallutamise fakti tõttu muutunud. Sellega tugivat pärisorjus aadli õigustele ja eesõigustele ning vastavat ka talurahva loomulikele hingeomadustele. Rüütelkond hoolitsevat ise niipalju kui vaja talurahva hea käekäigu eest. Nii olevat B. etteheited ära-teenimata ja ettepanekud ülearused. Seepeale teatas B., et algatus propositiooneks, eriti 3-daks, keisrinnalt endalt välja läinud ja et sel juhul, kui maapäev soovitatud määrusi maksuma ei pane, oodata on vastavat seadust keisrinna poolt. Nüüd oli maapäev sunnitud järele andma ja võttis osa B. esitatud propositioonest vastu. 12. IV 1765 kinnitas B. maapäeva otsused ja laskis nad kirikuis eesti ja läti keeles ette lugeda. 1765. a. määrused tunnustasid kõik liikuva vara, mis talupojal maksude ja koormuste õiendamise üle jääb, tema omanduseks, nõudsid mõisnikult, et ta orjusi seniseist kõrgemale ei tõstaks, piirasid veidi kodukari-õigust (väiksemate süütegude eest piitsaga karistada, külmal ajal talupoegi mitte kütmata ruumis kinni hoida jne.). Talupojale anti õigus Ordnungsgericht'ile oma hõrra peale kaevata, kuid üksikult ja suu-sõnal, kusjuures põhjusest kaebajaile oli ette nähtud ihunuhtlus. Et valitsus peagi tagasi tõmbus selle õrna küsimuse edaspidisest lahendamise ja leppides aadli näiliku järele-andmisega, 1765. a. otsuste täitmise järgi ei valvanud, siis ei annud need otsused tulunduslikult ega õiguslikult pea mingisuguseid taga-järgi. Nii jäi B. väljaastumine a. 1765 ainult teatavaks pretsedendiks edaspidiste parandus-katsete jaoks. 1765. a. otsustest teostati mõnevõrra määrusi koolide kohta, mida iga mõis pidi asutama, kuid sedagi suuremas ulatuses alles pärast nende kordamist a. 1785. Mitmeti hoolitses B. Liivi tööstuse ja kaubanduse eest, pani suurt rõhku korralikkude teede ja sildade ehitamisele (tema toetusel ehitati, näit., Tartu kivisild, mis 1784. a. valmis sai), andis rea uusi politseikorraldusi Liivimaa linnadele, muu seas ka Valgale ja Kuresaarele. Tulikahjude läbi kannatanud Tartule muretses B. riigilt 100 000 rubla protsendita chituslaenu